

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.06.2017, sen. zn. 29 ICdo 33/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.ICDO.33.2015.1

Číslo: 138/2018

Právní věta: Skutečnost, že insolvenční správce nepopřel pořadí věřitelem přihlášené pohledávky, nebrání tomu, aby následně ve lhůtě určené ustanovením § 239 odst. 3 insolvenčního zákona po právu podal odpůrčí žalobu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.06.2017

Spisová značka: 29 ICdo 33/2015

Číslo rozhodnutí: 138

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Insolvence, Odporovatelnost, Právní úkony, Smlouva o úvěru, Úpadek

Předpisy: § 159 odst. 1 písm. a), d)

§ 235 IZ

§ 239 IZ

§ 240 IZ

§ 241 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 2. 2014, sp. zn. 79 ICm 1426/2012, 104 VSPH 464/2014 (MSPH 79 INS 6021/2011).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 1. 7. 2014, č. j. 79 ICm 1426/2012, 79 ICm 1427/2012-176, zamítl žalobu, jíž se žalobce (Mgr. Ing. I. H., jako insolvenční správce dlužníka ECM R. E. I. A. G.) domáhal vůči žalované (České exportní bance, a. s.) určení, že zástavní smlouva uzavřená dne 18. 2. 2011 mezi dlužníkem a žalovanou (dále jen „zástavní smlouva“), a dodatek č. 1 k ručitelskému prohlášení, uzavřený dne 22. 12. 2010 mezi dlužníkem a žalovanou (dále jen „dodatek k ručitelskému prohlášení“), jsou vůči věřitelům dlužníka neúčinné.

2. Insolvenční soud vyšel z toho, že:

- 1) Usnesením ze dne 24. 5. 2011, č. j. MSPH 79 INS 6021/2011-A-24, zjistil úpadek dlužníka a

insolvenčním správcem ustanovil Mgr. Ing. I. H.

2) Žalovaná přihlásila do insolvenčního řízení (příhláškou došlou insolvenčnímu soudu 21. 6. 2011) pohledávku ve výši 205 751 238,01 Kč; jako důvod přihlášené pohledávky uvedla ručení dlužníka na základě jeho ručitelského prohlášení ze dne 22. 12. 2009 za závazky společnosti ECM CH. I. s. r. o. (dále jen „společnost“) ze smlouvy o úvěru ze dne 22. 12. 2009 (dále jen „smlouva o úvěru“). Pohledávku přihlásila jako zajištěnou (v plné výši), a to (mimo jiné) „žalobcem odporovanými úkony“ (tj. zástavní smlouvou a dodatkem k ručitelskému prohlášení).

3) Dlužník je stoprocentním vlastníkem společnosti, jejímiž jednatelem byli v rozhodné době (v době, kdy byly učiněny odporované právní úkony) Ing. A. J., CSc. a M. J.

4) Žalovaná poskytla 22. 12. 2009 společnosti úvěr ve výši 12 000 000 USD, který byl určen na nákup akcií představujících 10 % majetkového podílu ve společnosti Ch. I. L. (dále jen „společnost C“) a ve společnosti M. H. Ch. L. (dále jen „společnost M“), které měla společnost odkoupit od dlužníka. Dlužník převzal za poskytnutý úvěr záruku (22. 12. 2009) a uzavřel se žalovanou smlouvu o správě běžného účtu a jeho zástavě.

5) V roce 2010 dlužník a společnost porušili své závazky ze smlouvy o úvěru a bez předchozího souhlasu žalované (ve smyslu podmínek smlouvy o úvěru) prodali akcie, na jejichž nákup byl úvěr poskytnut. Žalovaná následně dlužníka upozornila na porušení podmínek smlouvy o úvěru a navrhla možné postupy, jak bude „pozice žalované v úvěrovém vztahu zachována“. Výsledkem vzájemných jednání bylo uzavření dodatku k ručitelskému prohlášení (ze dne 22. 12. 2010), kterým se dlužník zavázal mimo jiné „k zajištění zaplacení či uložení“ všech peněžních prostředků z výtěžku prodeje jeho podílu ve společnosti C na účet vedený u žalované, k němuž bylo dříve zřízeno zástavní právo, a uzavření zástavní smlouvy (ze dne 18. 2. 2011), na základě které došlo ke zřízení zástavního práva k zajištění závazku dlužníka a společnosti tak, že „veškeré pohledávky žalované za dlužníkem a společností dle jakéhokoli finančního dokumentu (definovaného ve smlouvě o úvěru a v dodatku k ručitelskému prohlášení)“ jsou pohledávkami zajištěnými zástavní smlouvou. Odporovanými úkony tak došlo k (do)zajištění již existujícího závazku dlužníka.

6) Dlužník měl v době uzavření dodatku k ručitelskému prohlášení a zástavní smlouvy více věřitelů, vůči nimž měl peněžité závazky po dobu delší 30 dní po lhůtě splatnosti a tyto své závazky nebyl schopen plnit po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti, čímž naplňoval všechny znaky úpadku ve formě platební neschopnosti (insolvence).

3. Přitom šlo o závazky k úhradě pohledávek: a) věřitele č. 25 (CA I. A. A.) ve výši 164 656 072,97 Kč, která byla v rozsahu částky 122 875 000 Kč splatná 13. 4. 2010, b) věřitele č. 32 (S. L.) ve výši 11 719 705,90 Kč, která se stala splatnou 8. 9. 2010, c) věřitelů (držitelů korunových dluhopisů) č. 1 (Česká spořitelna, a. s.) ve výši 3 511 333,33 Kč, splatné 30. 9. 2010, č. 3 (C. investiční společnost a. s.) ve výši 608 631,11 Kč, splatné 30. 9. 2010, V. CZ, a. s., ve výši 2 340 888,88 Kč, splatné 30. 9. 2010, jakož i dalších věřitelů z tohoto titulu (v celkové výši téměř 19 miliónů Kč), d) věřitele č. 20 (E. – L., a. s.) ve výši 877,94 Kč, splatné 1. 4. 2009, e) věřitele č. 22 (S., a. s.) ve výši 593,74 Kč, splatné 2. 1. 2009, f) věřitelů z titulu neuhrazených úroků z eurobondů v rozsahu částky 120 miliónů Kč, splatné 8. 10. 2010.

4. Cituje ustanovení § 240 a § 241 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a odkazuje na závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014, sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#), insolvenční soud na tomto skutkovém základě uzavřel, že zástavní smlouva a dodatek k ručitelskému prohlášení jsou neúčinnými právními úkony podle ustanovení §

241 odst. 3 písm. d) insolvenčního zákona, neboť v obou případech dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, přičemž nešlo o případ výluky předpokládaný ustanovením § 241 odst. 5 písm. a) insolvenčního zákona, tj. že by se dlužníku dostalo za zřízení zajištění přiměřené protihodnoty.

5. Insolvenční soud neměl žádné pochybnosti o tom, že dlužník byl v době učinění obou odporovaných právních úkonů v úpadku ve formě insolvence, neboť v prosinci 2010 splňoval všechny znaky úpadku uvedené v ustanovení § 3 odst. 1 insolvenčního zákona. Současně nepovažoval za přiměřenou protihodnotu poskytnutému zajištění prodloužení lhůty, kterou žalovaná poskytla dlužníku tím, že nepřistoupila k celkovému „zesplatnění“ úvěru, který poskytla společnosti, za jehož splnění se dlužník v plné výši zaručil.

6. Dále zdůraznil, že „v dané věci bylo smyslem uplatnění obou odpůrcích žalob žalobcem to, aby se žalované nedostalo jako přihlášené věřitelce v řízení výhodnějšího postavení při uspokojení její přihlášené pohledávky, tedy jinými slovy, aby nebyla v řízení uspokojována přednostně, tj. s lepším pořadím. Pro výsledek bylo podstatné to, že žalovaná v insolvenčním řízení dlužníka přihlásila včas podanou přihláškou pohledávku v celkové výši 205 751 238,01 Kč, a to jako nepodmíněnou a zajištěnou mj. i žalobcem odporovanými právními úkony“, a dále to, že „tato pohledávka byla v plné výši zjištěna při přezkumném jednání, a to jako pohledávka zajištěná (mj. odporovanými právními úkony)“. Za této situace již další změna (revize zjištění zajištění) takto zjištěné pohledávky není – podle názoru insolvenčního soudu – v insolvenčním řízení možná, neboť by tím došlo k nepřipustnému prolomení výsledku přezkumného jednání způsobem, který není předvídan insolvenčním zákonem.

7. V situaci, kdy žalobce pořadí přihlášené pohledávky (právo na uspokojení ze zajištění) nepopřel a pohledávka žalované, včetně práva na uspokojení ze zajištění, byla zjištěna, insolvenční soud (s poukazem na obsah rozsudku sp. zn. [29 ICdo 13/2012](#)) žalobu na určení neúčinnosti zástavní smlouvy a dodatku k ručitelskému prohlášení zamítl.

8. Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 18. 2. 2014, č. j. 79 ICm 1426/2012, 104 VSPH 464/2014-216 (MSPH 79 INS 6021/2011), k odvolání žalobce rozsudek insolvenčního soudu změnil tak, že určil, že zástavní smlouva a dodatek k ručitelskému prohlášení jsou vůči věřitelům dlužníka neúčinné.

9. Odvolací soud ve shodě s insolvenčním soudem uzavřel, že zástavní smlouva i dodatek k ručitelskému prohlášení jsou zvýhodňujícími úkony dlužníka ve smyslu ustanovení § 241 odst. 1 a odst. 3 písm. d) insolvenčního zákona, když dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujících závazků, přičemž nešlo o vznik zajištění v důsledku změny vnitřního obsahu zastavené věci hromadné, a za poskytnutí zajištění se mu nedostalo přiměřené protihodnoty. Dále doplnil, že vědomost žalované o úpadku dlužníka je relevantní (pro posouzení, zda jde o zvýhodňující právní úkon) jen tehdy, posuzuje-li se neúčinnost tzv. ekvivalentního právního úkonu. V případě osob blízkých nebo osob, jež tvoří s dlužníkem koncern, je vědomost o dlužníkově úpadku zcela irrelevantní. O takový ekvivalentní úkon však jde jen tehdy, jestliže za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty se dlužníku opravdu (reálně) dostane jejich obvyklá cena nebo jiná skutečně přiměřená (rovnocenná) náhrada. Jelikož žalovaná neposkytla dlužníku přiměřenou „protihodnotu“, není její (ne)vědomost o úpadku dlužníka relevantní; to platí i o jejím tvrzení, že mělo dojít k zajištění i jiných závazků.

10. K odlišnému závěru však odvolací soud dospěl, jde-li o řešení otázky, zda zjištění pohledávky při přezkumném jednání brání tomu, aby se insolvenční správce mohl postupem podle ustanovení § 235 a násl. insolvenčního zákona dovolat neúčinnosti právního úkonu dlužníka.

11. V této souvislosti zdůraznil, že:

„Zjištění pohledávky při přezkumném jednání, stejně jako rozhodnutí insolvenčního soudu o tom, že pohledávka je zajištěná, neboť právní úkon dlužníka, jímž poskytl svůj majetek k zajištění insolvenčnímu věřiteli (žalované), je platným právním úkonem (jak tomu bylo v posuzovaném případě), totiž nevypovídá nic o tom, zda tento právní úkon je současně právním úkonem neúčinným. Argumentace, z níž vychází napadené rozhodnutí, fakticky znemožňuje zákonem danou možnost dovolat se neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů dlužníka podle § 241 insolvenčního zákona, pokud správce důvody neúčinnosti, včetně toho, zda je zde dána lhůta k podání žaloby podle § 241 odst. 4 insolvenčního zákona, nezjistí před přezkumným jednáním. Nelze přitom opomenout, že zdaleka ne vždy jsou již před přezkumným jednáním zjevné důvody k popření pohledávky (jejího pořadí), nezřídka je třeba prověřit složité vlastnické struktury zúčastněných osob včetně zahraničních subjektů (při zjišťování, zda se jedná o osoby blízké či tvořící koncern), k tomu, zda dlužník obdržel přiměřené protiplnění, bývá zapotřebí prověřit řadu na sebe navazujících právních úkonů, proto zákonodárce správci pro podání žaloby dle § 239 insolvenčního zákona stanoví lhůty delší než pro přezkum pohledávek; při rozhodování o odpůrcí žalobě nelze vycházet z toho, zda správci mohla být neúčinnost zjevná již před přezkumným jednáním či nikoli a od toho odvíjet výrok rozhodnutí“.

Dále doplnil, že „co do běhu lhůt selektivní přístup k neúčinným právním úkonům dlužníka rozlišující to, zda se věřitel (jenž měl či by měl mít z neúčinného právního úkonu prospěch spočívající v tom, že se mu dostane vyššího uspokojení ať už v režimu insolvenčního řízení nebo mimo něj) do insolvenčního řízení přihlásil či nikoli (když jeho pohledávka byla neúčinným úkonem uspokojena), by byl v přímém rozporu se zásadou insolvenčního řízení vyjádřenou v ustanovení § 5 písm. a) insolvenčního zákona, podle níž musí být insolvenční řízení vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn“.

Konečně k argumentaci žalované rozsudkem Nejvyššího soudu sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#) odvolací soud konstatoval, že „předmětem posouzení dovolacího soudu byla odlišná situace, kdy insolvenční správce popřel pořadí pohledávky z důvodu neúčinnosti právního úkonu, jímž bylo zřízeno zajištění a dospěl k závěru, že pokud správce popřel pořadí, má reagovat věřitel podáním žaloby o určení pohledávky, v němž jej tíží břemeno důkazní o tom, že pohledávka je skutečně zajištěná. V odůvodnění rozsudku se tedy zabývá tím, jaký má být postup stran, pokud má být takové popření úspěšné. K otázce, zda může být úspěšná odpůrcí žaloba [lhostejno, zda postupem podle § 201 odst. 1 písm. a) nebo písm. d) insolvenčního zákona] v případě, kdy pohledávka byla zjištěna, se explicitně nevyjadřuje“.

12. Vzhledem k závěru, podle něhož „pro úspěch odpůrcí žaloby proti přihlášenému věřiteli, kterou insolvenční správce odporuje právním úkonům dlužníka spočívajícím v zajištění pohledávky tohoto věřitele, není nutné, aby insolvenční správce zároveň při přezkumném jednání popřel pořadí pohledávky“, odvolací soud rozsudek insolvenčního soudu změnil a žalobě vyhověl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 zákona č. 99/1993 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), majíc za to, že se odvolací soud odchýlil od závěrů, které Nejvyšší soud přijal v rozsudku sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#) a v rozsudku ze dne 29. 4. 2014, sen. zn. [29 ICdo 14/2012](#) (jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 113/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 113/2014“). Současně podle názoru dovolatelky Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi neřešil otázku, zda „prolongace splatnosti závazku dceřiné společnosti dlužníka, která mohla zabránit její insolvenci a zachovala hodnotu

dceřiné společnosti pro dlužníka, představuje pro dlužníka přiměřenou protihodnotu ve smyslu ustanovení § 241 odst. 5 písm. a) insolvenčního zákona“.

14. Dovolatelka akcentuje, že „pravidlo“, které Nejvyšší soud stanovil ve shora označených rozhodnutích, neomezuje možnost insolvenčního správce dovolat se neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů.

15. Potud zastává názor, podle něhož „pokud insolvenční správce v době přezkumu nemá k dispozici informace nasvědčující neúčinnosti právních úkonů, na základě kterých je pohledávka přihlášena, či je přihlášeno právo na její uspokojení ze zajištění, a příslušná práva nepopře, přičemž takové informace zjistí později, tak stále může účinně podat odpůrcí žalobu na neúčinnost příslušných právních úkonů ve lhůtě jednoho roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku ve smyslu ustanovení § 239 odst. 3 insolvenčního zákona. Je tomu tak proto, že uznání pohledávky či práva na její uspokojení ze zajištění a jeho závaznost pro případnou následnou odpůrcí žalobu je závazné jen s ohledem na skutkové okolnosti dostupné insolvenčnímu správci v době jejich přezkoumávání, zejména takové, které vyplývají z přihlášek pohledávek“.

16. V poměrech dané věci „měl správce vše potřebné“ pro možný závěr o neúčinnosti zástavní smlouvy a dodatku k ručitelskému prohlášení již v průběhu přezkumného jednání, když (z listin předložených žalovanou „v rámci přihlášení pohledávek“) plynulo, zda „za poskytnutí zajištění byla či nebyla poskytnuta protihodnota a v jaké výši, že jde o úkony, v jejichž důsledku se žalované dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by jí náleželo v konkursu bez těchto úkonů a zda tyto úkony nespádají pod některou ze zákonných výjimek podle ustanovení § 240 odst. 4 či § 241 odst. 5 insolvenčního zákona“. Od přezkumného jednání do zahájení řízení v této věci se skutkový stav nezměnil a žalobce ani v žalobě netvrdil jiné skutečnosti, než které již byly patrné z přihlášek pohledávek.

17. Naopak názor odvolacího soudu by znamenal zásah do principu právní jistoty účastníků insolvenčního řízení, když stanovisko insolvenčního správce o zjištění pohledávky přihlášeného věřitele je „rozhodnutím konečným a neměnným“. „Pokud tedy pohledávka věřitele jednou byla zjištěna (a je exekucním titulem), lze si jen stěží představit, že by stejná pohledávka mohla být za stejných skutkových okolností prohlášena za neúčinnou na základě odpůrcí žaloby“.

18. Ve vztahu k „poskytnutí přiměřené protihodnoty“ dovolatelka akcentuje, že závěry formulované v rozhodnutích Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2008, sp. zn. [21 Cdo 4333/2007](#) (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 30/2009 Sb. rozh. obč.), a ze dne 29. 4. 2010, sp. zn. 4886/2007 (jde o rozsudek sp. zn. [29 Cdo 4886/2007](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 1, ročník 2011, pod č. 10), se týkaly skutkově odlišných případů; situace, kdy jsou obligační a insolvenční dlužník odlišné osoby, tvořící navíc koncern, a kdy věřitel za „dozajištění“ již existujícího dluhu (obligačního dlužníka) insolvenčním dlužníkem prolongoval splátky obligačnímu dlužníku, který je dceřinou společností insolvenčního dlužníka, je odlišná a Nejvyšším soudem dosud neřešená.

19. V poměrech dané věci tak přiměřená protihodnota spočívala – pokračuje dovolatelka – v tom, že žalovaná, ačkoli na to podle úvěrové smlouvy měla nárok, nesplátnila úvěr ve výši 12 000 000 USD, který společnost nebyla schopna splatit; tím si dlužník „zajistil, aby jeho dcera nebyla předlužena, čímž si ochránil hodnotu své investice do své dceřiné společnosti“.

20. Proto dovolatelka požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

21. Žalobce považuje rozhodnutí odvolacího soudu za správné a dovolání za nepřipustné, respektive za nedůvodné.

22. Žalovaná v reakci na vyjádření žalobce setrvává na právních názorech formulovaných v dovolání.

III.

Přípustnost dovolání

23. Dovolání žalované je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení otázek dovoláním otevřených, dosud v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu beze zbytku nezodpovězených.

IV.

Důvodnost dovolání

24. V době po rozhodnutí odvolacího soudu insolvenční soud usnesením ze dne 17. 9. 2015, č. j. MSPH 79 INS 6021/2011-B-568, (mimo jiné) odvolal Mgr. Ing. I. H. z funkce insolvenčního správce a novým insolvenčním správcem ustanovil JUDr. J. S. K této změně Nejvyšší soud přihlédl při označení žalobce v záhlaví tohoto rozhodnutí.

25. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

26. Podle ustanovení § 235 insolvenčního zákona neúčinnými jsou právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkovu opomenutí (odstavec 1). Neúčinnost dlužníkových právních úkonů, včetně těch, které tento zákon označuje za neúčinné a které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům (dále jen „odpůrcí žaloba“), není-li dále stanoveno jinak (odstavec 2).

Podle ustanovení § 239 insolvenčního zákona odporovat právním úkonům dlužníka může v insolvenčním řízení pouze insolvenční správce, i když nejde o osobu s dispozičními oprávněními, a to odpůrcí žalobou podanou proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá o téže věci řízení na základě odpůrcí žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat (odstavec 1). Insolvenční správce může podat odpůrcí žalobu ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Nepodá-li ji v této lhůtě, odpůrcí nárok zanikne (odstavec 3).

Podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník (odstavec 1). Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku (odstavec 2). Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec 3). Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění není právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka

[odstavec 4 písm. d)].

Podle ustanovení § 241 insolvenčního zákona zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu (odstavec 1). Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku (odstavec 2). Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné [odstavec 3 písm. d)]. Zvýhodňujícímu právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec 4). Zvýhodňujícím právním úkonem není a) zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu, b) právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka, c) právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem (odstavec 5).

27. Judikatura Nejvyššího soudu je založena na závěrech, podle nichž:

„Jak spor o určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění (spor o pořadí pohledávky), tak i spor o neúčinnost smlouvy o zřízení zástavního práva (spor vedený na základě odpůrčí žaloby) jsou ve smyslu ustanovení § 159 odst. 1 písm. a) a d) insolvenčního zákona incidenčními spory, které projedná a rozhodne na návrh oprávněné osoby, podaný v rámci insolvenčního řízení, insolvenční soud.

28. Přitom je zcela zjevné, že přihlásí-li věřitel v insolvenčním řízení včas vykonatelnou pohledávku, včetně práva na uspokojení ze zajištění, je povinností insolvenčního správce, který s uplatněním práva na uspokojení ze zajištění nesouhlasí, aby popřel pořadí takto přihlášené pohledávky; to platí i tehdy, popírá-li insolvenční správce pořadí pohledávky proto, že podle jeho názoru věřitel získal právo na uspokojení pohledávky ze zajištění na základě neúčinného právního úkonu (§ 235 odst. 1 insolvenčního zákona).

29. Na popření pořadí pohledávky insolvenčním správcem pak musí (chce-li se vskutku v insolvenčním řízení domoci uspokojení pohledávky ze zajištění) reagovat přihlášený věřitel, a to žalobou na určení pořadí pohledávky (práva na uspokojení pohledávky ze zajištění); nepodá-li (včas) takovou žalobu, nevznikne mu ani právo, aby jeho pohledávka byla uspokojena jako pohledávka zajištěná (§ 298 insolvenčního zákona). Podá-li věřitel včas žalobu na určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění, tíží jej v incidenčním sporu o takové žalobě povinnost tvrzení a povinnost důkazní o tom, že pohledávka je vskutku zajištěná, tj. v poměrech dané věci, že na základě smlouvy o zřízení zástavního práva bylo zástavní právo k nemovitostem vloženo do katastru nemovitostí.

30. Na podání výše uvedené žaloby musí (chce-li zabránit uspokojení přihlášené pohledávky ze zajištění) reagovat insolvenční správce podáním odpůrčí žaloby (§ 235 odst. 2 insolvenčního zákona), kterou bude odporovat právnímu úkonu, jímž dlužník poskytl svůj majetek k zajištění. Nepodal-li by totiž (včas) takovou žalobu, nebylo by možno uvažovat ani o neúčinnosti právního úkonu dlužníka, jelikož tato se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o odpůrčí žalobě insolvenčního správce. V

takovém řízení přitom tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní ohledně okolností zakládajících neúčinnost odporovaného právního úkonu dlužníka insolvenčního správce, jenž je také výlučně nositelem práva odpůrcí žalobu podat (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sen. zn. [29 ICdo 3/2013](#)).

31. V případě, že přihlášený věřitel podá žalobu na určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění a insolvenční správce podá v rámci téhož řízení (§ 97 odst. 1 o. s. ř.) odpůrcí žalobu, insolvenční soud zásadně obě žaloby v tomto řízení projedná a rozhodne o nich; o tom, že by tu nebyly podmínky pro spojení věcí (§ 97 odst. 2 o. s. ř.), nemá Nejvyšší soud žádné pochybnosti. Naopak, kdyby oba incidenční spory v rámci insolvenčního řízení byly zahájeny „samostatně“, byly by dány předpoklady pro jejich spojení (§ 112 odst. 1 o. s. ř.).

32. K tomu srov. rozsudek sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#), jakož i R 113/2014.

33. Nejvyšší soud nemá důvod se od uvedených závěrů odchýlit; to však neznamená (jak dovozoval insolvenční soud a jak dovozuje dovolatelka), že zjištění pohledávky vzešlé z neúčinného právního úkonu dlužníka vylučuje následný úspěch odpůrcí žaloby.

34. V této souvislosti Nejvyšší soud zdůrazňuje, že ani v rozsudku sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#), ani v R 113/2014, neřešil otázku, jaké důsledky má (případné) porušení povinnosti insolvenčního správce popřít u přezkumného jednání právo přihlášeného věřitele na uspokojení pohledávky ze zajištění (tj. popřít pořadí přihlášené pohledávky).

35. Přitom (obecně vzato) porušení povinnosti insolvenčním správcem může mít za následek především vznik odpovědnosti insolvenčního správce za případnou škodu, vzniklou v důsledku tohoto porušení třetí osobě [k povaze této odpovědnosti jako odpovědnosti objektivní, s tím, že takovým porušením je (může být) i nesprávné uznání přihlášené pohledávky, a k možnosti insolvenčního správce zprostit se odpovědnosti za škodu, prokáže-li (důkazní břemeno leží na něm), že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení (§ 37 odst. 1 věta druhá insolvenčního zákona), srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2016, sen. zn. [29 ICdo 49/2014](#)].

36. Jiný, dovolatelkou (a předtím insolvenčním soudem) zastávaný, závěr o důsledcích případného porušení povinnosti insolvenčního správce popřít právo přihlášeného věřitele na oddělené uspokojení pohledávky (na jiné pořadí pohledávky) z odůvodnění označených rozhodnutí Nejvyššího soudu dovodit nelze.

37. Naopak, závěry R 113/2014 je nutné interpretovat jako návod na řešení stavu, kdy insolvenční správce vskutku popřel věřitelem přihlášenou pohledávku co do práva na uspokojení ze zajištění (považuje právní úkon, v důsledku kterého vzniklo právo věřitele na lepší pořadí uspokojení pohledávky, za neúčinný) a „zajištěný“ věřitel podal žalobu určení práva na uspokojení přihlášené pohledávky ze zajištění.

38. Přitom je žádoucí, aby tam, kde důvody neúčinnosti přihlášené pohledávky (nebo jejího zajištění) jsou insolvenčnímu správci známy již v době přezkumu pohledávky, postupoval způsobem popsáním v R 113/2014 již proto, že nepopře-li pohledávku nebo její zajištění z příčin, pro něž hodlá podat odpůrcí žalobu, může tím přivodit stav, kdy průběh insolvenčního řízení (a v případě zajištění též správu předmětu zajištění a jeho zpeněžování) bude takto zjištěný (zajištěný) věřitel ovlivňovat (svými hlasy a pokyny) po dobu trvání sporu (o následné odpůrcí žalobě), jehož výsledkem může být (coby důsledek úspěchu s odpůrcí žalobou), že se k pohledávce (nebo k jejímu zajištění) nepřihlíží (pro neúčinnost).

39. Skutečnost, že insolvenční správce nepopřel pořadí věřitelem přihlášené pohledávky, tak nebrání tomu, aby následně ve lhůtě určené ustanovením § 239 odst. 3 insolvenčního zákona po právu podal odpůřčí žalobu. Omezení insolvenčního správce v tomto směru neplyne ani ze žádného ustanovení insolvenčního zákona.

40. K námitce dovolatelky, podle níž stanovisko insolvenčního správce o zjištění pohledávky přihlášeného věřitele je „rozhodnutím konečným a neměnným“, budiž dodáno, že již v důvodech usnesení ze dne 28. 11. 2013, sen. zn. 29 NSČR 63/2011, uveřejněného pod č. 34/2014 Sb. rozh. obč., Nejvyšší soud vysvětlil, že insolvenční zákon upravuje mechanismus, jehož prostřednictvím lze ukončit účast dlužníka věřitele v insolvenčním řízení v případě, že po svém zjištění pohledávka přihlášeného věřitele v průběhu insolvenčního řízení byla uspokojena nebo zanikla jiným způsobem. Jinak řečeno, zjištění pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení vedeného na majetek (insolvenčního) dlužníka nebrání tomu, aby taková (zjištěná) pohledávka zanikla, jestliže později nastane právní skutečnost, se kterou zákon zánik pohledávky spojuje.

41. Správným Nejvyšší soud shledává i závěr odvolacího soudu, podle něhož dlužník poskytl žalované svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, aniž by za ně obdržel přiměřenou protihodnotu. Potud je rozhodnutí odvolacího soudu v souladu se závěry, které Nejvyšší soud formuloval v R 113/2014, jakož i v rozsudku ze dne 29. 2. 2016, sp. zn. [29 Cdo 307/2014](#), uveřejněném pod č. 64/2017 Sb. rozh. obč. Ani Nejvyšší soud nemá žádné pochybnosti o tom, že pouhý odklad splátek dluhu společnosti, jejímž vlastníkem je dlužník, není přiměřenou protihodnotou ve vztahu ke vzniku práva na uspokojení pohledávek žalované za dlužníkem ze zajištění, které vzniklo podle zástavní smlouvy a dodatku k ručitelskému prohlášení. Srov. obdobně i důvody rozsudku ze dne 22. 12. 2015, sen. zn. [29 ICdo 48/2013](#), uveřejněného pod č. 106/2016 Sb. rozh. obč., v němž Nejvyšší soud označil za zjevně nesprávnou též představu, že „přiměřeným protiplněním“ dlužníka, respektive důvodně předpokládaným „přiměřeným prospěchem“ dlužníka je okolnost, že dovolatel umožnil osobě ovládající dlužníka v rámci koncernu řešit ekonomické obtíže tím, že vůči ní vzal zpět insolvenční návrh a zavázal se vůči ní nevymáhat po určitou dobu pohledávky nově zajištěné zástavními smlouvami.

42. Jelikož právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá a které bylo dovoláním zpochybněno, je správné, přičemž z obsahu spisu neplynou ani jiné vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání Nejvyšší soud přihlíží z úřední povinnosti, Nejvyšší soud dovolání žalované zamítl jako nedůvodné podle § 243d písm. a) o. s. ř.